

Мамедов В., Мунір К., Джафарова Л.

Медицина наука, дослідження та вища освіта в Азербайджані крізь призму розвитку біоетики.

Проаналізовано особливості розвитку медичної науки, наукових досліджень у галузі медицини та функціонування системи вищої медичної освіти в Азербайджані. Висвітлено особливості державної політики та національних стандартів у сферах науки та медичної освіти Азербайджану. Зазначається, що освіта та наука Азербайджану протягом останнього століття базувались на російсько-німецькій освітній моделі, однак упродовж останніх років галузі науки, медицини та освіти більше базуються на американській, британській, французькій і турецькій моделях. Охарактеризовано державні програми та стратегії, спрямовані на підтримку освіти та розвиток науки і підготовку кваліфікованого персоналу. На сучасному етапі орієнтиром для державної політики і стратегії розвитку Азербайджану, в тому числі у галузях науки і медицини, вищої медичної освіти, на національному рівні стали міжнародні етичні цінності. Висвітлено інформацію про функціонування основних наукових та освітніх медичних установ і деякі аспекти здобуття вищої медичної освіти в країні.

Охарактеризовано найбільшу державну наукову установу в медичній галузі – Азербайджанський медичний університет, зокрема науково-педагогічний склад, кількісний склад студентів, особливості діяльності факультетів. Проаналізовано особливості викладання медичного права в Азербайджанському медичному університеті, зокрема, зроблено наголос на тому, що викладання медичного права на кафедрі політичної економії здійснюється лише формально: передбачені програмою лише кілька годин лекцій свідчать про «застарілість» підходів до викладання цієї дисципліни у вищих медичних навчальних закладах. Також висвітлено деякі аспекти функціонування Центральної науково-дослідної лабораторії (CSRL) та Азербайджанського інституту підвищення кваліфікації лікарів (ASATID) Проаналізовано особливості наукових досліджень з метою здобуття наукового ступеня. Висвітлено нормативно-правову базу, яка визначає порядок цих наукових досліджень та отримання наукових ступенів. Охарактеризовано історичні аспекти розвитку та етапи становлення медичної етики в Азербайджані, а також нові напрями науки, насамперед пов'язані з правами людини, в тому числі медичне право та біоетику. Розвиток біоетики та медичного права в Азербайджані супроводжується насамперед гармонізацією національної правової системи з міжнародними стандартами.

Проаналізовано історичні етапи розвитку науки біоетики в Азербайджані. Зазначено, що проблемні питання біоетики в країні дуже часто розглядаються під кутом зору медичної етики, у зв'язку з чим автори розмежували поняття «медична етика» та «біоетика», які, хоч і тісно пов'язані, проте не тотожні. Висвітлено вплив ЮНЕСКО та міжнародних стандартів на становлення біоетики в Азербайджані і активну роботу у напрямі імплементації біоетичної освіти та розвитку законодавства, які втілюють біоетичні принципи на практиці, використання міжнародного досвіду з метою захисту усіх членів суспільства з урахуванням культурних особливостей Азербайджану.

На основі сучасної нормативно-правової бази та за сприятливих умов у державі створено особливу модель вивчення біоетики. Дисципліна «Біоетика та медичне право» включена до переліку наукових спеціальностей у 2011 р. Пізніше ця спеціальність стала

називатись «Біоетика» і було надано можливість захисту дисертацій здобувачами, які отримували освіту з правових, медичних, біологічних і багатьох інших галузей. На сьогодні 4 із 13 здобувачів успішно захистили свої дисертаційні дослідження.

Висвітлено успіхи з реалізації ініціативи щодо запровадження курсу з біоетики та медичного права до навчальної програми студентів-юристів, які навчаються у Бакинському державному університеті, де цей курс почали викладати з 2014 р. для студентів третього року навчання. Проаналізовано методику викладання біоетики та медичного права студентам-юристам. Водночас автори наголошують на тому, що викладання біоетики та медичного права в медичних вищих навчальних закладах та установах все ще не повною мірою відповідає міжнародним стандартам, що ставить нові завдання перед фахівцями.

Азербайджан. Мамедов В., Мунир К., Джафарова Л.

Медицинская наука, исследования и высшее образование в Азербайджане сквозь призму развития биоэтики

В статье проанализированы особенности развития медицинской науки, научных исследований в области медицины и функционирования системы высшего медицинского образования в Азербайджане. Освещены особенности государственной политики и национальных стандартов в сферах науки и медицинского образования Азербайджана. Отмечается, что образование и наука Азербайджана в течение последнего столетия базировались на российско-немецкой образовательной модели, однако в последние годы отрасли науки, медицины и образования все больше базируются на американской, британской, французской и турецкой моделях.

Охарактеризованы государственные программы и стратегии, направленные на поддержку образования и развитие науки, подготовку квалифицированного персонала. На современном этапе государственная политика и стратегия развития Азербайджана, в том числе в области науки и медицины, высшего медицинского образования на национальном уровне стали ориентироваться на международные этические ценности.

Освещена информация о функционировании основных научных и образовательных медицинских учреждений страны и некоторые аспекты получения высшего медицинского образования. Охарактеризовано крупнейшее государственное научное учреждение в области медицины – Азербайджанский медицинский университет, в частности его научно-педагогический состав, количественный состав студентов, особенности функционирования факультетов. Проанализированы особенности преподавания медицинского права в Азербайджанском медицинском университете. Отмечено, что преподавание медицинского права на кафедре политической экономики осуществляется только формально: предусмотренные программой несколько часов лекций свидетельствуют о существовании «старого» подхода к преподаванию этой дисциплины. Также освещены некоторые аспекты функционирования Центральной научно-исследовательской лаборатории (CSRL) и Азербайджанского института повышения квалификации врачей (ASATID).

Проанализированы особенности научных исследований с целью получения ученой степени. Освещена нормативно-правовая база, определяющая порядок таких научных исследований и получения научных степеней.

Охарактеризованы исторические аспекты развития и этапы становления медицинской этики в Азербайджане, а также новые направления науки, связанные с правами человека, в том числе медицинское право и биоэтика. Развитие биоэтики и медицинского права в Азербайджане сопровождается гармонизацией национальной правовой системы с международными стандартами.

Проанализированы исторические этапы развития науки биоэтики в Азербайджане. Отмечается, что проблемные вопросы биоэтики очень часто рассматриваются с точки зрения медицинской этики, в связи с чем авторы четко разграничивают понятия «медицинская этика» и «биоэтика», которые, хотя и тесно связаны, но не тождественны. Освещены влияние ЮНЕСКО и его международных стандартов на становление биоэтики в Азербайджане, активная работа в направлении имплементации биоэтического образования и развития законодательства, воплощающих биоэтические принципы на практике, использование международного опыта в целях защиты всех членов общества с учетом культурных особенностей Азербайджана.

На основании современной нормативно-правовой базы и благодаря благоприятным условиям в государстве создана особая модель изучения биоэтики. Дисциплина «Биоэтика и медицинское право» включена в перечень научных специальностей в 2011 г. Позже эта специальность стала называться «Биоэтика» с возможностью защиты диссертаций соискателями, которые получали образование по правовым, медицинским, биологическим и многих других отраслям. Сегодня 4 из 13 соискателей успешно защитили свои диссертационные исследования.

Освещены успехи в реализации инициативы о введении курса по биоэтике и медицинскому праву в учебную программу студентов-юристов, обучающихся в Бакинском государственном университете, где этот курс начали преподавать с 2014 г. для студентов третьего года обучения. Проанализирована методика преподавания биоэтики и медицинского права студентам-юристам. В то же время авторы подчеркивают, что преподавание биоэтики и медицинского права в медицинских высших учебных заведениях и учреждениях все еще недостаточно развито и не в полной мере соответствует международным стандартам, что выдвигает новые задачи для специалистов.

Література

1. Ministry of Education. The List of higher educational institutions selected for the purpose of education of Azerbaijani youth abroad. web: www.edu.gov.az and State program on the education of young Azerbaijanis in foreign countries in the years of 2007-2015. web: <http://www.xaricdetehsil.edu.gov.az> (accessed 10.02.2015)
2. President of Azerbaijan. Ilham Aliyev. "AZERBAIJAN 2020: LOOK INTO THE FUTURE" CONCEPT OF DEVELOPMENT. web: http://www.president.az/files/future_en.pdf (accessed: 25.02.2015)
3. APA news. 2016 declared Year of multiculturalism in Azerbaijan (accessed 16.01.2016) http://en.apa.az/xeber_2016_declared_year_of_multiculturalism_i_237571.html
4. ANAS. Institutes and Organizations. <http://science.gov.az/institutes> (accessed 10.05.2015)

5. The Bologna Process and the European Higher Education Area http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/bologna-process_en.htm
6. US Department of Education U.S. Department of Education. USNEI
7. Structure of U.S. Education <http://www2.ed.gov/about/offices/list/ous/international/usnei/us/edlite-structure-us.html> accessed 15.01.2016
8. Azerbaijan Medical University. History. <http://www.amu.edu.az/az/pages/2/12> (accessed 09.05.2015)
9. Ministry of Health. Order dated 27 June, 2014. http://www.sehiyye.gov.az/files/pdf/emr_2014_56.pdf (accessed 09.05.2015)
10. The Ministry of Health. Order on residency admission plan for academic years 2014-2015 of 27 June, 2014. <http://www.sehiyye.gov.az> (accessed 01.05.2015)
11. State Commission on Students Admission. Statistical analysis of results of admission to residency for 2013/2014 academic year. <http://tqdk.gov.az/exam/residency/> (accessed 07.04.2015)
12. The Cabinet of Ministers of Azerbaijan Republic. "Rules of organization and content of residency education". The Collection of Legislation of the Azerbaijan Republic, 2010 (amended in 2013)
13. Supreme Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan. <http://www.aak.gov.az/> (accessed 27.04.2015)
14. Collection of Legislation of the Azerbaijan Republic, 2003, no. 2, article 89
15. Supreme Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan. The requirements to scientific publications recommended for publication of main results of dissertations. <http://www.aak.gov.az/> (accessed 27.04.2015)
16. Supreme Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan. The requirements to scientific publications recommended for publication of main results of dissertations. <http://www.aak.gov.az/> (accessed 27.04.2015)
17. The Ministry of Health of Azerbaijan Republic. Law on Protection of Public Health (literal translation – Law on Protection of Health of Population) http://sehiyye.gov.az/ehalinin_saqlamliqi_qorunmasi_haqqinda_qanun.html (accessed 03.03.2015)
18. The WMA. WMA Declaration of Helsinki - Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects <http://www.wma.net/en/30publications/10policies/b3/>
19. Suggestions for improvement of the national legislation of Azerbaijan in the sphere of protection of the patients' rights. (materials of the dissertation work by Galandarli N.H. approved and successfully defended at the Institute on Human Rights of the Azerbaijan National Academy of Sciences in 2015 under the supervision of Professor, MD. Mammadov V.G.). Baku, 2015
20. The Cabinet of Ministers of Azerbaijan Republic. Resolution № 083 of the Cabinet of Ministers of Azerbaijan Republic of 30.04.2010 on approval of rules of "Conduct of scientific research, preclinical studies and clinical trials of medicines". <http://www.cabmin.gov.az> (accessed 01.03.2015)
21. The Cabinet of Ministers of Azerbaijan Republic. Resolution № 083 of the Cabinet of Ministers of Azerbaijan Republic of 30.04.2010 on approval of rules of "Conduct of

- scientific research, preclinical studies and clinical trials of medicines".<http://www.cabmin.gov.az> (accessed 01.03.2015)
22. World Medical Association. Medical Ethics Manual. 2nd edition, 2009
  23. Medical Ethics: Past, Present and Future. Heather MacDougall, G. Ross Langley. Royal College of Physicians and Surgeons of Canada. web: http://www.royalcollege.ca/portal/page/portal/rc/resources/bioethics/primers/medical_ethics (accessed 11.02.2015)
  24. Intervention and Reflection. Basic Issues in Medical Ethics. Eighth edition. Ronald Munson. p. 54
  25. A Short History of Medical Ethics. By Albert R. Jonsen. OXFORD University Press, 2000
  26. Mammadov V.G. Bioethics-Azerbaijan. Chapter in book: R.G. Beran (ed.), Legal and Forensic Medicine. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2013, P.1173-1175
  27. Medical Ethics: Past, Present and Future. Heather MacDougall, G. Ross Langley. Royal College of Physicians and Surgeons of Canada. web: http://www.royalcollege.ca/portal/page/portal/rc/resources/bioethics/primers/medical_ethics (accessed 11.02.2015)
  28. Textbook of Medical Ethics. By Erich H. Loewy. Springer Science & Business Media, 1989. 252 pages
  29. Mammadov V., Bandaliyeva A., Appearance of bioethics in the works of the Medieval Azerbaijan scientists. "Renaissance - XXI Century" (Scientific publication of the Institute of Azerbaijani Statehood and International Relations), no. 160-161/September-October 2011. - Baku - p.310-315. (in Azerbaijani)
  30. NIH. Fogarty International Center. Fogarty International Research Ethics Initiative-Turkey/Central Asia <http://www.fic.nih.gov/Grants/Search/Pages/bioethics-R25TW009248.aspx> (accessed 15.01.2015)
  31. NIH. Fogarty International Center. Fogarty awards bioethics grants. <http://www.fic.nih.gov/News/GlobalHealthMatters/may-june-2012/Pages/bioethics-grant-awards-2012.aspx> (accessed 15.01.2015)
  32. Mammadov V., Mustafayeva A. The role and importance of bioethical issues in medical law lecturing. Program and Materials of the VI All-Ukrainian (V International) Scientific-Practical Conference on Medical Law, Lviv, Ukraine, 26-28 April 2012, p.219-224
  33. S.P. Marks "Human Rights: A Brief Introduction". Harvard University. 2013 p.3
  34. Mammadov V., A. Mustafayeva, I. Ahmadov Bioethical principles – key methodological tools in modern teaching of medical law. Program and Materials of the VI All-Ukrainian (V International) Scientific-Practical Conference on Medical Law, Lviv, Ukraine, 26-28 April 2012, p.225-231
  35. National Institutes of Health. Exploring Bioethics. NIH Curriculum. Supplement Series. Grades 9-12. Education Development Center, Inc. 2009
  36. General Conference 31st session, Paris 2001.31 C. 31 C/55. 17 October 2001. Original: French.
  37. Item 5.11 of the agenda BIOETHICS PROGRAMME: PRIORITIES AND PROSPECTS web: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001239/123958E.pdf> (accessed 03.01.2015)
  38. Bureau of Public Information, Bioethics – UNESCO. web: http://www.unesco.org/bpi/pdf/memobpi52_bioethics_en.pdf

39. UNESCO. UNESCO's General Conference adopts Universal Declaration on Bioethics and Human Rights web: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=30275&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (accessed: 03.02.2015)
40. Editors: H. ten Have, Michèle Jean, The UNESCO Universal Declaration on Bioethics and Human Rights: Background, Principles and Application. Ethics series. UNESCO, 2009
41. UNESCO. Eighteenth Session of IBC. <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/bioethics/international-bioethics-committee/ibc-sessions/eighteenth-session-baku-2011/>
42. The Azerbaijan National Committee for Bioethics, Science and Ethics of technology. The charter. Baku-2003 (in Azerbaijani)
43. Bioethics-Azerbaijan. Chapter in book: R.G.Beran (ed.), Legal and Forensic Medicine. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2013, P.1080-1081
44. Alexander Stanislavovich Sozinov. A forum of ethical committees of countries of the Commonwealth of Independent States — the international organization on protection of health of participants of biomedical researches. Kazan medical magazine. 2008, volume 89, No. 4
45. Centers of Bioethics. Forum for Ethics Committees in the Commonwealth of Independent States. <http://www.bioethics.ru/eng/allcenters/id/127/> web 01.04.2014
46. Conference materials "Health Legislation in Human Rights Protection and Access to Medicines in Health Research in the CIS". Organizing Committee of International Conference. Saint-Peterburg, 2004.
47. Development of system of ethical examination of biomedical researches in the State Parties of the CIS <http://www.bioethics.ru/rus/allcenters/id/127/> (in Russian)
48. Azerbaijan Bioethics and Medical Law Association. World Association for Medical Law, Vol. 4, Issue 16, January – Mart 2013, thewaml.com), p.11-13.
49. Recent Developments in Bioethics and Medical Law in Azerbaijan Assessed by UNESCO as Pioneer in the Region. World Association for Medical Law Newsletter April-June 2012, vol. 4, issue 2 (13), p.4-6.
50. Television Projects. IHR <http://ihr-az.org/index.php?lang=1&ind=main&id=108>
51. The current state of bioethics education in the system of medical education in the CIS member countries. Saint-Petersburg. 2010 ed. O.I. Kubar
52. Vugar Mammadov. «Content of bioethics education in medical schools of Azerbaijan». Program and Book of Abstracts. UNESCO Chair in Bioethics. International Conference on Bioethics Education: Contents, Methods, Trends. May 2-5, 2010 Canaan Spa Zefat, Israel.